

Teleki Béla

Szociális problémáink egyik oka a nemzeti öntudat hiányossága, hiánya

Szociális problémáink (szegénység, hajléktalanság, deviancia, függőbetegségek stb.) bőségesen ismertek a szakirodalomból, ám egyik jelentékeny okáról, az öntudat és a nemzeti öntudat hiányosságáról vagy teljes hiányáról már kevesebbet olvashatunk.

1989-ben érkeztem Magyarországra. Meglepett, mennyire hiányzik a nemzeti öntudat. Elképedtem, amikor magyar felnőtt fiatalok lábbal taposták a magyar trikolt, sőt valaki ellopta házamról az ott lengedező lobogót. Ez a helyzet sok szociális probléma (depresszió, alkoholizmus, a haza elhagyása stb.) egyik oka. Hazánk legsúlyosabb gondja nem a szegénység, nem az alacsony jövedelem, hanem a szociális összetartás, vagyis a nemzeti öntudat hiányossága. Idézzük fel néhány jelét: ha a „magyar”, „mi, magyarok” szavak elhangzanak, megjelenik a „magyarkodás”, a „nacionalizmus” vagy „szélső jobboldali” jelző; az ősi magyar jelképek nemzeti ünnepeken is elvéve tűnnek fel házainkon; szinte elveszték a magyar hagyományok; egyre többen fordítanak hátat a szülőföldnek; napirenden van a széthúzás, acsarkodás; megrendítő a függőbetegek és öngyilkosok nagy száma.

Az utóbbi években bizonyos pozitív elmozdulást tapasztalhatunk. Ezt szeretném segíteni tanulmányommal.

1. A szociális és nemzeti öntudat

A határozott öntudat (identitás) lényeges minden ember életében, kölcsönhatásban áll az egyén lelki egyensúlyával, boldogságával, sőt egészségi állapotával is. Ezt hangsúlyozta a köztév (M1) Nemzeti Nagyvizit 2012. november 29-i műsora, de már előbb Kopp Mária közismert országos jellegű felmérése is (Kopp 1995). Az önbizalom és öntudat hiánya lelhető fel számos szociális probléma és testi-lelki betegség hátterében, mint a neurózis, depresszió, alkoholizmus, függőbetegségek, rosszul

kezelt konfliktusok, balesetek stb. (Kopp 1995, 50–120). „Ha valakit traumák érnek – mondotta Kásler Miklós, az Országos Onkológiai Intézet főigazgatója – az fizikumában is megbetegszik, meggyengül az immunrendszere. Nemcsak az egyéné, egész nemzeteké is” (Élő 2012, 64).

Magyarország Közép-Európa „gazdasági és kulturális logikáját olvasztotta magába: magyar ízzel..., a piramis csúcsára állítva a nemzeti kultúrát: zenét, építészetet, irodalmat, képzőművészetet, gasztronómiát” (Fabricius 2010, 64), amint ez még ma is él Svédországban, Hollandiában, Svájcban, Dániában, Ausztriában stb. Az 1947 utáni szocialista ideológia 60 évre stigmatizálta a hatalmi politikai elvárásoktól eltérő identitásmodelleket, sokszor a „jó szomszédság” és a torz „internacionalizmus” ürügyén. A határon túlra kényszerített magyarokat kirekesztette, sőt nem létezőnek tekintette. A „magyarság”, „magyar”, „magyar nemzet” stb. kifejezések félelmet keltettek a vezető politikusok körében. Ettől a félelemtől címkézéssel próbáltak megszabadulni: „magyarkodó”, „hungarista”, „nacionalista” stb. jelzőkkel illették e szavak alkalmazóit. A jelenséget nem magyarázhatjuk pusztán a szocializmussal, mert a Szovjetunióban orosz, Lengyelországban lengyel, Romániában román, Jugoszláviában szerb, Csehszlovákiában cseh nemzeti szocializmus uralkodott, sőt a nacionalizmus túlbujánzott, és ezt a hatalmon lévők nemhogy nem akadályozták, de inkább még fűtötték. A szorongás és félelemkeltés működött, és ma is gyakori, amit azután polgáraink munkamániával, alkohol- és nikotinfogyasztással, valamint egyéb deviáns viselkedéssel kompenzálnak.

A *nemzet(i)* szó rokonfogalmainak sokaságát ismerjük. Ilyen a törzs, nép, faj, haza, vérség, nemzettudat, nemzeti lét, nemzeti kultúra, nemzeti identitás, hazafiság, nemzeti értékek, nemzeti hősök, nemzeti himnusz, nemzeti zászló, nemzeti irodalom, de a nemzetiség, etnikum, sőt nacionalizmus stb. is (Kiss 1999, 626). Ide sorolható még a nemes, méltó, derék, kiváló, finom, értékes, jeles, egyenes, erélyes,

lovagias, elegáns, előkelő stb. (Kiss 1999, 636–637). Bántó, ha megkülönböztetésként használjuk e fogalmakat: „*Én hazafi vagyok, ő viszont nacionalista.*” A nemzeti természet adta közöset (származást, nyelvet, földet stb.) jelent (Lánczi 2013, 82). „*A hazafiság nem más, mint a nemzeti hűség egyik formája. Nem beteges nacionalizmus, hanem a haza, a honfitársak és az őket egyesítő kultúra iránti természetes szeretet*” (Scruton 2005, 161). Találkoztam zsidó magyar hazafiakkal New Yorkban, akik büszkén beszéltek a magyart, és szerették szülőhazájukat, Magyarországot. A francia David Balazic, a párizsi „Év Mestere” címet viseli. Nagymarosi lakos, háza magyaros lak. Polcán ott ékeskedik Szent István képe (Tölgyes 2010, 57).

Vizsgálatok előfordul, hogy egyes polgáraink közömbösek vagy ellenségesek saját nemzetükkel, hazájukkal szemben (Csábi 2003, 973). Szomorú, ha ilyen egyének ülnek a magyar vagy az Európai Parlamentben. Ahelyett, hogy nemzetük és hazájuk érdekeit körmük hasadtáig képviselnék, annak elítélését szorgalmazzák, ami miatt népünk szellemi és anyagi kárt szenved.

Nemzet szavunk a „nemzésre” vezethető vissza: származást, összetartozást fejez ki. Ám a középkorban mindenki magyar volt, aki Magyarországon született vagy élt. A 13. században pl. „*magyar nemzet*” (Natio Hungarica) kifejezéssel illeltek minden magyarországi tanuló, aki a bolognai vagy a bécsi stb. egyetemeken tanult, függetlenül az anyanyelvétől. A 19. században a nemzet történet- és politikatudományi kategóriaként jelenik meg. A nemzetek önállósági igénnyel lépnek fel – látjuk ezt az 1848-as mozgalmakban vagy az 1956-os forradalmunkban. Ha egy nép saját identitását más néppel vagy népcsoporttal szemben határozza meg, megjelennek az etnikai-nemzetiségi ellentétek. Ennek végkicsengése – esetünkben – a Trianoni Szerződés 1920-ban, később a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia népegységekre bontása a 20. század végén.

Az öntudat (én-tudat) születésünktől belénk gyökerezik, általa válunk „mémcsaláddá”, az emberiség tagjává, de szert teszünk a legtöbb normára, a transzcendensben való hitre, nemzeti öntudatra, univerzális családképre és számtalan „résztudatra” (hovatartozás-, együtt- és bizonyosság-érzésre, szociális érzékenységre stb.), amit identitásnak nevezünk. A nemzettudat vagy nemzeti öntudat az öntudat (én-tudat) kiemelt része. Lényeges eleme a személyesség (Ki vagyok én?), de a társadalmi öntudat is (Hova tartozom?), megkülönböztető jel (Más vagyok,

mint a...). A nemzettudat kulturális érték: nyelvi, történelmi, tudományos, vallási gyökerekre utal. Sőt, egyesek szerint „*ahol a nemzettudat gyenge, netán nem is létezik, ott a demokrácia nem vert gyökeret*” (Scruton 2005, 157). A magyar nemzettudat nem tett különbséget a nemzeti és etnikai identitás között a 19. század előtt. Sőt a 20. és 21. században sem. „*A Los Alamosban dolgozó magyar atomfizikusokat marslakóknak nevezte Isaac Asimov, közéjük sorolva a nagy matematikus Neumann Jánost is. Milyen magyarok voltak ők, ha zsidó ősöktől eredtek? Milyen zsidó volt a katolikus Neumann? – Mivoltuk nem „faj” volt, és nem „vallás”, hanem valami más? A marslakók egyike, Teller Ede gyakran mondogatta, hogy ha ő nem Ady Endre nyelvén tanul gondolkodni, akkor belőle legföljebb csak egy közepesnél valamivel jobb fizikatanár lett volna*” (Czakó 2008, 131). Ez a nyelv egyébként is lényegesen eltér az indoeurópai nyelvektől: képi, közösségi, nem különböztet meg hím-, nő- vagy semleges nemű főneveket stb. (Mennyit kínálnak pl. a németek a „der, die, das” kiiktatásával, politikai okokból!)

A nemzettudat jellemzője a „hűség”. A hűséget a három legfőbb állampolgári erény: a törvénytisztelet, az áldozathozatal és a közösségi szellem teszi tartóssá. A „közösségi szellemű ember időt, erőt és forrásokat fordít általa ismeretlen emberek javára” (Scruton 2005, 60–61). Ragaszkodik saját fajtájához, de tiszteli a többi népet!

A nemzettudat kifejezői az állampolgárság és a jelképek, mint a himnusz, a nemzeti lobogók, történelmi emlékművek (pl. a Turulmadár Tatabányán, Szent István szobor Budán stb.), zárandokhelyek (pl. Ópusztaszer vagy Csíksomlyó stb.). „*Az állampolgárság az állam és az egyén közötti viszony, amely akkor áll fenn, amikor mindkettő elszámoltathatja a másikat*” (Scruton, 2005: 164). Erre épül a szabadság, a biztonság, a gazdasági előny. Magyarország nagysága éppen abban volt Szent István óta, hogy a nem magyar anyanyelvűeket is magához ölelte és öleli. A török visszavonulása után ide özönltek a szerbek, horvátok, németek stb. Amikor a francia király, VI. Károly 1394-ben kiűzte a zsidókat, Magyarország szívesen látta őket. Ugyanez történt a menekülő cigányokkal 1415-ben. Hazánk befogadta a nemzetiségeket, oltalomlevelet adott és előnyöket biztosított nekik, a mai napig itt élnek leszármazottaik (Szepesi 2003, 135 és 186–187).

A 20. században voltak mozgalmak hazánkban, amik több-kevesebb sikerrel próbálták felrázni a nép öntudatát. Ilyenek a Magyar Fajvédők: Szabó

Dezső, Bangha Béla, Mékely Lajos, Gömbös Gyula, Héjjas Iván, Prónay Pál. Egyesek antiszemitizmussal vádolják őket, bár méltathatnák náciellenességüket (Gyurgyák, 2012). A népiek: Illyés Gyula, Kovács Imre, Bibó István, Erdélyi József, Erdei Ferenc próbálkoztak a nemzettudat erősítésével. Mondtak olyasmit, amit egyesek antiszemitizmussal illetnek. Ám németellenes kirohanással is találkozunk Kovács Imrénél, szélsőjobboldalra csapódott Erdélyi József, vagy a kommunista berkekbe sodródott Erdei Ferenc (Papp, 2012). 1989 után alakult a Százak Tanácsa. Tagjai a nemzeti sorskérdésekben, a fontosabb közéleti ügyekben nyilatkoznak. 1992-ben jött létre a Nemzeti Társaskör. Célja a magyarságtudat, a nemzeti kultúra, a nemzeti hagyományok ápolása. A Patrióta Európa Mozgalom 2012-ben létesült. Célja: az értékek és a nemzetek Európájáért való küzdelem. Napjainkban a Fidesz és a Keresztény Demokrata párt vallja magát népinek. Programokat indítanak a magyarságtudat erősítésére, mint pl. a Fölszállott a páva, Magyarország, szeretlek!

2. A magyar szociális és nemzeti öntudat

Amikor Krystal Kirton, Trinidad és Tobago szülöttje meglátta magyarjaink arcát a metróban, ezt nyilatkozta: *„Szabályosan megrémültem: vajon milyen tragédia történt velük? Később arra is felfigyeltem, mennyit panaszkodnak a magyarok, és sokszor meglehetősen alaptalanul. Nem érzik, milyen jó nekik? – Azt pedig egyszerűen viccesnek tartom, hogy pesszimizmusukat azzal magyarázzák, hogy realisták”* (Oyeyele 2012, 18). Ez a pesszimizmus aggasztó szociális problémaforrás, részben visszavezethető a nemzeti öntudat hiányára.

A nemzeti öntudat elemei általánosságban a nemzetközponitás (etnocentrizmus), nemzeti büszkeség, kultúratudat, történelemtudat, államtudat, hazaszeretet, szimpátia a honfitársak között stb. Hazánkban a fiatalok 78%-a az anyanyelvre, 71%-a az állampolgárságra, 63%-a magyarságtudatra, 51%-a arra a tényre helyezi a hangsúlyt, hogy az egyén Magyarországon született (Murányi, 2005: 112). XVI. Benedek pápa az 1956-os forradalom ötvenedik évfordulója alkalmából 2006-os „Üzenetében a Magyar Népnek” dicséri a bátor magyar népet, amely *„szabadságvágyától vezérelve szembeállt egy olyan rendszerrel, amely a magyar nemzet értékeitől eltérő célokat érvényesített... Szívesen gondolok arra, hogy az*

Őn Népe, Elnök Úr, az évszázadok során megtapasztalt sok-sok elnyomatás – legutóbb a szovjet kommunista diktatúra – ellenére, bármely ideológián túl, mindig helyesen értékelte az állam és az állampolgárok egymáshoz való viszonyát.” Majd kiemelte az egyén elsőbbségét az állammal szemben: *„A személy – erkölcsi, etikai és szociális mivoltában – megelőzi az államot”*. Hivatkozik a *„hiteles nemzeti értékekre”,* s kéri: *„Ország, Elnök Úr, továbbra is legyen az emberi személy tiszteletén, illetve magas céljainak megbecsülésén nyugvó társadalom szószólója”* (XVI. Benedek 2006, 478–479). Elgondolkodtató, hogy a pápa többre értékeli a magyar nép történelmi múltját és jelentőségét, szabadságvágyát, fontos szerepét Európa életében, mint a Magyarországon élő polgárok – szerintem – többsége.

A magyar nemzeti öntudatot büszkén vallották szinte ezer éven keresztül még azok a magyarok is, akik nem beszéltek vagy nem beszéltek jól magyarul. Köztük pl. a *„legnagyobb magyar honleány”,* a közép-európai óvodaalapító, Gróf Brunszvik Teréz. Milyen lelkes magyar ember volt Petőfi Sándor, szláv gyökerei ellenére!

Magyarországon békésen élt a magyar nemzet mellett századokon át számos nemzetiség egészen 1848-ig, vagy talán Trianonig, illetve a mai napig. (Keressünk még egy államot Európában, ahol minden nemzetiségnek országos és települési önkormányzata van!) Igaz, egyes politikai hatalmak igyekeztek, sőt igyekeznek – több-kevesebb sikerrel – éket verni a nemzet és nemzetiségei közé.

„Nyomás alatt nő a pálma!” – halljuk a mondat. Érvényes ez – úgy látszik – az elcsatolt országrészekben élő magyarságra is. Fogy a magyarság a régi Jugoszlávia, Csehszlovákia és Románia területén is, de – tapasztalatom szerint – a megmaradt magyarokban erősebb a nemzeti öntudat, mint az anyaországban élők többségében. (Gondoljunk a más országhoz csatolt magyarok magyar állampolgárságának leszavazására a többség részéről, 2006-ban.)

Sajnos *„a kádári melós-kispolgári világ, a lacsonyabb-rendűség, proletáresztétika, félreértelmezett kassáki lakótelep-kockológia, 20. századi ideológiai viharokban inflálódott nemzeti attribútumok helyettesítése materialista életcéllal, majd az ezredforduló tömegcikk-fetisizmusa olyan gödröt ástott a századfordulón virágzó és a Kárpát-medencében mintaként szolgáló kulturális élet és a jelen közé, hogy a polgári kultúrában megszakadt a folytonosság”* (Fabricius 2010, 64). A magyar szocialista propaganda évtizedei során jelentékenyen gyengült a magyarországi

magyarság öntudata. Veszett a hazaszeretet, csökkent az összmagyarság közösségtudata. Szomorúan tapasztalom, hogy iskolázott embereink hatalmas tömege megy külföldre munkát vállalni, elfeledve a figyelmeztetést: „Áldjon vagy verjen sors keze, Itt élned s halnod kell!” Sőt Csepeli György szerint a magyarság 32%-a nem tartja külön értéknek, hogy magyar (Konferencia, 1996. V. 15.), míg Bulgáriában a nemzeti öntudat 82%-os, Oroszországban 73%-os. Csak 1995–2003 között emelkedett valamiképpen a magyarok öntudata (Csepeli 2004, 473–474). 1985-ben a 14–30 évesek 72%-a a „nemzethez” sorolta a hazai nemzetiségeket is, míg a felnőttek 76%-a tette ugyanezt, ám a szórványmagyarságot csak a fiatalabbak 24%-a és a felnőttek 34%-a vallotta a nemzethez tartozónak (Lázár 1988, 39). A kép némileg tisztult, mert 2004-ben a 10–17 évesek 84%-a sorolta a szomszéd országokban élő magyarokat a magyar nemzethez (Murányi 2005, 106).

A magyar nemzeti öntudatnak vannak kerékkötői. Ide sorolhatjuk a felelőtlenséget „magyar-kodásnak” bélyegzett mindennemű magyar jellegű megnyilvánulást még 1989 után is, valamint a „polgárság” vagy „polgári” kifejezések gúnyos használatát. A nemzeti öntudat rombolását jelenti a magyar szimbólumok (Szent Korona, címer, árpád-sírképek stb.) kigúnyolása, vagy az állami lobogó lábbal tiprása, 2006-ban. Magyarország gyalázását nem tudom hová tenni! Egyes jó szándékkal írt kiadványok is megzavarják népünk nemzeti öntudatát. Lackfi János *Milyenek a magyarok?* című kötete relativizálja saját értékeinket (Lackfi 2012). Huszár Tibor *Erdei Ferenc* című műve szinte a század „nagy halottjának” mutatja be azt a személyt, aki együttműködött a saját társait bebörtönző és kivégező Kádár-rendszerrel (Huszár 2012). Sipos *Nevében él a nemzet* című gyűjteménye a szakszerűség álarcát elhárító paródia (Sipos 2012).

„Voltak a történelemnek olyan időszakai, amikor arra akarták kényszeríteni ezt a nemzetet, hogy megtagadja múltját, elferdítve tanulja meg történelmét és elfeledje ősei vallását. Sajnos, ez igen mély nyomot hagyott az emberekben. Generációk nőttek fel egy szellemi nihilben, akik maguk sem tudták átadni utódaiknak azt, amit egy folyamatosan fejlődő társadalomban az előző nemzedék átad a következőnek” (Mátyás 2003, Bevezető). Történelmünk sorscsapásait (elnyomások, gazdasági válságok stb.) „kényszer-sorsnak” nevezi Szondi Lipót pszichiáter (Élő 2012, 64), amely agyonnyomhat bennünket, ha nem

vesszük kezünkbe és nem alakítjuk saját életünket. „Szilárdan hinnünk kell abban, hogy ez nem ismétlődik meg, és nemzetünk függetlensége soha többet nem fog veszélyben forogni.” (Mátyás 2003, Bevezető). „Ráadásul – mondja az ismert pszichológus, Bagdy Emőke –, Szent István óta az idegen uralkodásnak való kiszolgáltatottság, a becsapottság, a kijátszottság a fő élményanyagunk! Azok közül, akik Trianonnal felszabdalták ezt a nemzetet, senki sem bűnhődött, nem volt helyreállító folyamat. Már magában egy ilyen krónikus veszteségfolyamatba belebetegedhet a lélek. Cipeljük magunkkal a történelmünket, mint átörököltet, a lelkek mélyére helyezett bizalmatlanságot” (Sümei 2012, 34). Persze, tegyünk is meg mindent, hogy traumáinktól megszabaduljunk, nemzeti létünk és öntudatunk továbbra is otthon legyen a Kárpát-medencében (Für 2010), s vele a jólét és boldogság.

A nemzettudat újraélesztése céljából szükséges a „kulturális hatások feltérképezése, regionális értékek megtalálása és nemzeti értékek megkülönböztetése,” sőt a „nemzetközileg elismert nemzeti kultúrelit létrehozása, turnéztatása, menedzselése” (Fabricius 2010, 64). Ide soroljuk a fesztiválok (Melléklet 2010, 67) fellendítését, legyen azok témája akár a jelenleg legrangosabb gasztronómia (30,8%) vagy a könnyűzene (18,6%), a hagyományörzés (17%). Különös támogatásra szorul a népművészet (5,4%), képző- és iparművészet (3,6%), színház- és táncművészet (3,6%), komolyzene (2,1%), népzene (0%). „Bízunk – Széchenyi szavaival élve – abban, hogy Magyarország nem volt, hanem lesz. Ezért nem a vészharangot kell kongatni, hanem összefogni, és mind a 15 millióan egy emberként, egy nemzetként cselekedni... Érezze minden magyar ember, hogy van értelme küzdeni, van értelme a hazáért áldozatot hozni, még akkor is, ha – Calcuttai Teréz anyja szerint – csak cseppek vagyunk a tengerben, hisz, anélkül a csepp nélkül csekélyebb volna a tenger!” (Mátyás 2003, Bevezető)

3. A szociális és a nemzeti tudat alakító tényezői

Az öntudat gyöngesége, különösen hiánya pesszimizmusba, szociális zűrzavarba vezethet. A pesszimizmusba belebetegedhetünk, sőt bele is halhatunk. Szociális feladat az optimista világnézet, a „napfényes életfilozófia” (Perlaki 2004, 40–51) szorgalmazása. Bagdy Emőke konkrét tanácsokkal rukkolt elő: „Állítsuk le a panaszzkodást. Az emberbe nem zápuhat bele az a sok

fájdalom és kín, tehát válassz magadnak egy beszélgetőtársat, akinek kiöntöd a szívedet. Írj listát panaszáradataidról. Már csak attól, hogy papírra veted a sérelmeidet, óriási feszültségtől szabadulsz meg és egészségesebb leszel... Jól működő, ép családban erre sem volna szükség” (Sümegei 2012, 34). Teremtsük meg azt a kulturális teret, amely olyan kommunikáción, olyan nyilvános hangulaton (szférán) alapul, amely család- és nemzetközpontrú, ami a nemzetközösség minden tagját eléri és áthatja. Ebben a kommunikációban alapvető az ember, a család, az ország és a nyelv értékeinek tudatosítása. E tekintetben is károkat okozott hazánkban a szocializmus – szerintem – hatvan éve. Középiskoláinkban nem igen esett szó az igazi magyar – határokat átvéelő – közösségről, vagy magyar történelemről. A 90-es évek elején érettségizett fiataljaink felvételi vizsgáján meglepődtem történelem- és magyarságtudatuk hiányosságán. A tétel Trianont is érintette. A frissen érettségizett nem hallott az eseményről. Segíteni próbáltam: „Élnek-e Romániában magyarok?” A válasz: „Nem!” Hogyan alakulhat ki ezekkel a hiányosságokkal a megfelelő szociális érzékenység, kötődés a néphez, az országhoz, a magyarsághoz?

Gondoljunk „érték” szavunk alapjára, az „ér” gyökre. Erre épül: az érint, az értelem, az érzélem, az érték, az érdek, az érdekes, az érvényes, megért, illetve mindaz, ami sokat ér az embernek (Czakó 2008, 133). Szocializációval közvetítjük az érték teljes spektrumát. A szocializáció során – történjen a családban vagy közoktatási intézményben, illetve más közegben – a nemzet megértését és megkedveltetését, a nemzet és a haza iránti pozitív attitűd, hozzáállás, sőt szeretet kialakítását tűzzük célul: szeresse meg a fiatal a magyar népet, az anyanyelvét, az országot tájegységeivel, intézményeivel együtt, és tisztelje minden honfitársát, hovatartozásától függetlenül, mert akit vagy amit nem ismerünk, azt nem szerethetjük!

Nem bonyolodom nyelvünk elméleti vitáiba, hogy a hunok és egyes avar csoportok ugyanazt a nyelvet beszélték-e, mint mi. Nem firtatnám, hogy nyelvünk négyezer éves-e vagy sem. Nem tartozik rám, hogy szókinszünk egy- vagy négymillió szóból áll-e. „Sajnos kevesen örködnek nyelvünk tisztaságán – mondja Balázs Géza nyelvész –, s már nem csak a közbeszéd, de intelligens, többdiplomás közszereplők a rádióban, televízióban (...) egy nyelvvizsgán simán megbuknának” (Balázs 2013, 62). Mi a baj?

Elhatalmasodott szavaink „i” végződéssel való torzítása (pl. ovi, api, tesi, fizi...), temérdek idegen szó szükségtelen használata (pl. Posta

Shop...). A parlamentben, a szépirodalmunkban és a médiában is meghonosodtak a „nyomdafestéket nem tűró” szavak. (Gyerekkoromban kérdeztem apámtól: Mik ezek? – „Káromkodás – volt a válasz –, de csak a gyáva és tehetetlen ember káromkodik!”) Ezek és a hasonló jelenségek nemzetünk és anyanyelvünk gyalázása.

Országunk ismeretére, értékelésére, a haza szeretetére is szocializálódunk kellene. „*Boldog lehetsz, szerencsés Magyarországon* – zengi Hagymási Bálint 1509-ben –, *derűs éghajlat fürdési tájad... Isten kegyéből kincsben, gazdagságban el nem maradsz te egyetlen országtól... s földjeid sokkal zsírosabbak, mint szántói gazdag Camponiának... zamatot nedűkben szinte fürdesz!*” (Szepesi 2003, 203–204). Ne vesszen ki Hagymási szelleme! A mély és tartós nemzeti szocializációhoz persze az egész nemzetnek és minden nemzetiségnek össze kellene fogni, és a médiának teljesen be kellene vetnie magát ebbe a folyamatba. Fel kellene hagyni a gúnyolódással (fasiszta, antiszemita, nacionalista, cigány, magyarkodó stb.). Az alkotmányos patriotizmus (törvénytisztelet, család-, haza- és népszerűség) és a jóléti nemzettudat (büszké vagyunk családunkra, közös múltunkra, anyanyelvünkre, vívmányainkra, nagyjainkra) a szociális és a nemzeti öntudat alkotóelemei (Csepeli 2004, 483).

A kelet-közép-európai alkotmányokban (Halász 2005) megkülönböztetett helyet kap az adott nemzet nyelve és kultúrája. A nemzetállam túllépi a politikai, területi határokat, azaz a nyelvi és kulturális önállóság, függetlenség kifejezője. A régi magyar alkotmány (6.3 cikkelye) csak felelősséget vállalt a „határain kívül élő magyarok sorsáért” (Öllös 2006, 26–43). Az új, Magyarország Alaptörvénye (2012. I. 1-től.) Hitvallásában hangsúlyozza: kiemelt fontosságú a magyar öntudat („Büszké vagyunk...”). „Védi a magyar nyelvet” (A/cikk). A nemzetiségek „a magyar politikai közösség részei, államalkotó elemei” (Hitvallás 7. sor, XXIX cikk). Végül: „felelősséget vállal a határon kívül élő magyarok sorsáért” (D/cikk). A nemzetpolitika, tehát az egész nyelvi és kulturális nemzeti közösség érdekeit szolgálja. Minden magyar, a határon belül és kívül alanya, tárgya és kedvezményezettje. Mivel Magyarország Szent István óta nemzetiségeket befogadó és fenntartó államszervezet, gondoskodik a magyarországi kisebbségekről, amit igazol a 13 kisebbségi önkormányzat léte és működtetése.

A család az első szocializációs tényező a szociális és nemzeti öntudat terén. Az amerikaiak tele vannak optimizmussal, öntudattal, mert mindenki

tudja, hogy „a család az első!” Egyértelműen kimutatható, hogy a kulturálisan és egzisztenciálisan kedvező családi háttér előnyösen hat a gyermekek, fiatalok, sőt felnőttek önbizalmára, szociális érzékenységére, nemzeti öntudatára. 26 ország kutatásai egyértelművé teszik: a házasság és a család védőfaktor a szülők és gyermekeik számára egyaránt. A házások tovább élnek, boldogabbak, kevesebbet betegeskednek, ritkább körökben az öngyilkosság és a függőbetegség, mint az egyedülállók, párkapcsolatban élők vagy özvegyek esetében (Marcissen 2005, 379–402). Az a gyermek és fiatal, aki bírja családjá és szülei támogatását, kevésbé lesz depressziós, szorongó, függőbeteg, deviáns, nem érzi ellenségesnek környezetét, mint az egyéb környezetben nevelkedő kortársa (Kopp 1995, 122). A SOTE Mentálhigiénés Intézetének kutatása is ezt erősíti meg (Veres 2012, 79). Murányi szerint az állampolgári nemzettudat főképp a vallásos, az etnikai nemzettudat pedig inkább a nem vallásos családban erősödik. Létében, tartósságában bizonytalan és vegyes családokban a gyermekek nemzeti öntudata gyengébb, vagy zavart. Fontos tehát a teljes, kulturáltan és egzisztenciális biztonságban élő családok erősítése. Kiemelt szerepet kap a szülők iskolai végzettsége és a harmonikus családi légkör: anya és apa foglalkozzon a gyermekkel és fiatalal. A válás traumáit lehetőleg ki kell védeni, sőt az újrászerveződött család negatív hatásait is semlegesíteni kell (Murányi 2005, 108–109).

A stabil család a legeredményesebben küzd a szegénység ellen. Az EU-országokban a családi vállalkozások aránya jóval 60% fölötti, a munkahelyek kétharmadát a családok adják. Az USA-ban a cégek 90%-a családi jellegű, az áruforgalom és szolgáltatások több mint a felét ezek bonyolítják. A családi cégek – nagy átlagban – színvonalasabbak a menedzserek által vezetettekénél (Landes 2007, 11–12). Nem véletlen, hogy az EU előtérbe helyezi ezeket a vállalkozásokat! A családi cégek általában gyermekszerezők, „*vagyis mindig elég sok gyermekük született, hogy akadjon köztük egy két lelkes és tehetséges utód*” (Landes 2007, 34). Szinte már feledésbe merült a régi magyar mondás: „Akkor vagyunk gazdagok, ha sokan ülünk az asztal körül!” Ami persze nem csak mondás volt: a magyar családokban átlagban 4–5 gyermek nevelkedett. Ugyanakkor az is tény, hogy a kisgyermeküket nevelő-gondozó anyák komoly anyagi megtakarítást, gazdasági előnyt biztosítanak. A 2012. szeptember 13-án, Hódmezővásárhelyen megtartott konferencia bizonyította, hogy az anyák otthoni munkája

30–40%-kal járul hozzá a magyar GDP-hez. A nagy vállalkozói családok (Landes, 2007) fennmaradása és gazdasági fellendülése is függ az anyáktól és az otthon végzett munkájuktól. A Baring-dinasztia esetében szinte szenzációt jelent a családanya munkája. 1748-tól Baringné a családi vagyont 40 000 fontról (tízmillió mai dollárról) 70 000 fontra növelte, miközben kiválóan nevelte négy fiát és egy lányát (Landes 2007, 34). A család szociális, támogató tevékenységeket is végez. Nem csak a királynők, grófnők és egyéb nagyszonyok. Megfigyeltem, hogy a gyermekes családok, különösen a „nagycsaládok” érzékenyebbek mások szociális gondjaira, és készségebben segítenek, mint a nem házások, vagy a gyermektelenek. Érvényes ez a családi vállalkozások esetében is. A Peugeot-család – a gyár létesítése óta – olcsó lakásokat, orvosi és kórházi ápolást biztosít munkásainak, a cég boltjaiban kedvezményrel vásárolhatnak, temetési segélyben részesülnek. Ezen kívül óvodákat és iskolákat, cserkészcsapatokat, varró- és kertészszakköröket, zenekarokat, futballklubokat támogatnak (Landes 2007, 214). A gyermekvállalás és -gondozás, a gazdasági előnyök biztosítása, valamint a szociális tevékenységek szervezése a női emancipáció kiemelkedő jele, ami igazán a családban valósulhat meg. Landes, a családi dinasztiák kutatója megállapítja, hogy századokon át a családanyák vállalták „a legmegbízhatóbb szerepeket, ők voltak a családi identitás és családi érdekek védelmezői” (Landes, 2007, 320).

Az iskola és más oktatási intézmények is hozzájárulnak a szociális és nemzeti tudat erősítéséhez. Pozsgai Imre a révfülöpi országos konferencián, 2009. november 9-én tartott előadásában (Nemzeti vagy/és keresztény öntudat) kiemelte, hogy „amit a katolikus család és a kis falusi iskola beültetett, az a politikai ellenszéllel dacolt, megmaradt. Olyan hazát kell tehát teremtenünk, amely tartást adhat, és a megmaradás igényét tartja életben bennünk!” Kutatások azt is igazolták, hogy az iskolai szinttel emelkedik fiataljaink szociális és nemzeti öntudata. Legalacsonyabb az öntudata a szakmunkásképzőbe járó fiataloknak, a szakközépiskola diákjai már tudatosabbak, de legtudatosabbak a gimnazisták (Murányi 2005, 107). Persze még nem lehetünk elégedettek, hiszen a „magyar vagyok” kérdése fiataljaink 14%-át egyáltalán nem, 46%-át csak néha, 30%-át gyakran, és csak 10%-át foglalkoztatja erőteljesen. Az európai öntudattal még rosszabbul állunk: a fiatalok 50%-a soha, 39%-a időnként, 9%-a gyakran és 2%-a nagyon erősen érdeklődik e kérdés iránt (Murányi 2005, 111).

Pedig az általános oktatás feladata, hogy a szocializáció intézményes formájává váljon, ahol generációk tanulják – többek között – azokat az ismereteket is, melyek a szociális és nemzeti identitás kialakulásához nélkülözhetetlenek a magyar történelemből, akár a magyar nyelv kimagasló értékéről és szépségéről, akár a magyar tudósokról, élsportolókról, öregekről, betegekről, fogyatékkal élőkről stb. legyen szó. Mivel a család szellemi és gazdasági tőke, „személyi kapcsolatokra épül,” az „öröklődő gazdaság, valamint tapasztalati gazdagság és folyamatosság” tárháza (Landes 2007, 11), ezért az iskola elsőrangú feladata a családi életre és gazdasági ismeretekre nevelés is.

A történelem tiszta vize táplálja a nemzeti öntudatot. Számos országra jellemző saját történelmének kiszínezése, felnagyítása. Magyarország a saját történelmét homályosítja. Olyan könyvekben is találkozunk ezzel a jelenséggel, amelyeket 2000 után adtak ki hazánkban: torzított kép jelenik meg őseinkről és történelmünk eseményeiről, alakjairól, hőseiről. Pedig a tények erősítenék a magyar polgár egészséges nemzeti és szociális öntudatát. Kíváncsú lenne, hogy ne legyen rosszabb véleményünk önmagunkról, mint a minket ismerő idegen tollforgatóknak. Álljon itt néhány idézet.

Rabenberg Ottó, a 12. században hazánkat „Isten paradicsomának” nevezi, ahol régebben „a hunok éltek”, majd a „magyarok ütöttek tanyát” (Szepesi 2003, 75). Gardizi perzsa író, 1050 tájt beszámol őseinkről *Zen al-akbar* (Híradás ékessége) című művében: „A magyarok bátrak és szép külsejű emberek, nagy testűek és vagyonosak. Ruhájuk brokátból való, fegyvereik ezüsstel vannak kiverve, és mindet gyöngyberakás ékesíti” (Szepesi 2003, 33). „Feljegyzések tanúsága szerint a magyaros jelleghez tartozott 1522-ben is a skarlátszövet, gránátszövet, damaszt-selyem, rókamállal prémezett suba, morvai posztó, atlasz szövet, hermelin suba, csizma, gyöngyök és arany ékszerek” (Szepesi 2003, 223–224). Hogyan egyeztethető ez a történelemkönyveinkben megjelenő kistermetű, csúnyácska, bőgatyás őseink torzképével? Egyébként „írások emlékeink szerint pl. Árpád-házi királyaink általában magas termetűek voltak, keskeny arcukban jellegzetes 'ásor' ült.” Gondoljunk Szent Lászlóra, aki „válladtul fogva mindenkinél magasb” volt, vagy III. Bélára, akinek „csontváza épségben fennmaradt, csaknem kétméteresre nőtt” (Szepesi 2010, 95). (Szerencsére van igény e történelmi kérdések tudományos szintű tisztázására: 2012-ben létre jött a MTA Magyar Östörténeti Munkacso-

portja, 2013. IV. 17-18-án a MTA megszervezte a Magyar östörténet: tudomány és hagyományörzés konferenciáját.)

Am folytassuk a vallomásokat: „Magyarország a kereszténység pajzsa és a nyugati civilizáció védelmezője” (II. Pius pápa 1456-ban). Mondhatjuk: a nyugati civilizáció támogatója, pl. a British Museum egyik legértékesebb ősnymtatványa magyarul íródott, 1533-ban. Vagy nézzük meg a bécsi kincstár magyar ékességeit. Gondolhatunk Brunsvik Teréz európai óvodaalapító munkásságára is, stb. „A legázolt, bilincsbbe vert Magyarország többet tett a szabadságért és igazságért, mint bármelyik nép a világon!” (Albert Camus francia író, 1957. október 23.) „Magyarok! Népük nagy múltra tekint vissza... A lehetőség eljött az Önök számára, hogy kibontakoztassák képességeiket és megmutassák a világnak szellemüket, kezdeményező képességüket. Ehhez azonban az önbi-zalom elengedhetetlen... Biztos vagyok abban, hogy egy ilyen nagy múltú nemzet fényes jövő előtt áll... Gondolkodjanak távolatokban!” (Dalai Láma 2006)

A magyar történelem érdekessége, hogy „a honfoglalás után nem kerültek elő tömegsírok, felégetett várak – mondja Böjte Csaba. – Árpád vezér egy asztalhoz tudta ültetni a Kárpát-medencében lakó embereket, különféle honfoglaló törzseket. Ez nem olyan magától értetődő, mert az olasz városállamok évszázadokig ölték egymást. Az Árpád-házi királyok alatt hunokat, besenyőket, talán minket, székelyeket, befogadtak, és otthon érezhettük magunkat. Ez az otthonérzés évszázadokon keresztül megvolt. Gondoljunk csak a csatákra, Nándorfehérvárra, a negyvennyolcas szabadságharcra, a tábornokokra. ... Az árpádi álmat ebben látom, hogy együtt többen vagyunk, mint külön-külön. Én Trianon kapcsán sem a hegyeket, bányákat sajnálom, hanem azt a népek közötti baráti együttlétet” (Zalka 2010, 9).

Hazánkban sokan ódzkodnak a vallástól, pedig a család mellett kiváló védőfaktor, mind szociálisan, mind egészségügyileg (Kopp 2007, 1350–1361). A szocialista légkörben szocializálódtak ellentétet láthatnak a tudomány és vallás között. „Teljes félreértés – mondja Gulyás Balázs nemzetközi hírű agykutató tudós –, hogy egy magasabb rendű valóságban való hit ütközne a tudománnyal” (Veres 2013, 59). Sőt, a vallás – kifejezetten a kereszténység – a szociális érzékenység és a nemzettudat megalapozója, ébren tartója. „A kereszténység ma is, a tömegek korában is kultúránk lényege. Ezt a keresztény kultúrát a vertikálisan betörő barbárság ellen megvédeni, minőségét

elmélyíteni a nemzetnevelés feladata” (Márai 1942, 192). A vallásgyakorlatok: istentiszteletek, körmenetek, szertartások, zárandoklatok, nemcsak vallási élményekhez és gazdagabb hitélethez juttatják az egyéneket, hanem általában mélyítik, aktivizálják a nemzeti öntudatot, a hovatartozás élményét és az összetartás érényét. Optimizmust sugároznak. Így-keznek kiragadni a depresszió és a vele összefüggésbe hozható alkoholizmus, öngyilkosság stb. útvesztőiből. Túl kellene lépni a szocialista évtizedek vallásüldözésén, vallásgyalázásán, és a vallást az emberiség közkinccseként kellene értékelni. Tudományos lapból idézem: „A 21. század embere fellázad a csak ésszerű világ mechanikus kövé válása ellen. Így ma a tudásalapú társadalom csúcspontján a vallásosság és a hit első helyet foglal el a kultúra és a tudomány napirendjén” (Schüle 2008, 38). Dean Hamer molekulárbiológus 2004-ben megállapította, hogy „létezik egy isten-gén. A hit ösztön, a spiritualitás ezért az ember genomjában lakozik. Röviden ez azt jelenti, hogy az ember azért hisz, mert génjei miatt nem tehet másként” (Schüle 2008, 44). Érdekeseke pl. Albert Einstein kijelentése a vallásról: „A természet minden igaz kutatója vallásos tiszteletet érez, mert nem tudja elképzelni, hogy ő az első, aki kigondolta a rendkívül törekeny szálakat, amelyek észleléséhez kötődnek.” „Fenntartom, hogy a kozmikus vallásos érzés a tudományos kutatás legerősebb ösztönzője” (Calaprice 1996, 145. és 148).

A keresztény vallás nagyon toleráns – amint ezt David Cameron brit államfő kiemeli: „Sokkal könnyebb zsidónak vagy muszlimnak lenni itt, Nagy-Britanniában, mint Franciaországban vagy más szekularizált országban. Miért? Mert a tolerancia, melyet a kereszténység megkövetel a társadalmaktól, nagyobb teret enged más vallásoknak is” (Szőnyi 2012, 20).

A vallás a gazdasági jólét egyik motorja. Az amerikai dolláron ez áll: „Istenben bízunk!” Ez a pénznem a világ kulcsvalútája! A családi vállalkozások Európában és az USA-ban évszázadokon át eredményesen működtek, mélyen gyökerezett bennük a vallásosság. A Rothschild-dinasztia megalapítója pl. minden nap reggel és este istentiszteleten vett részt, fiú utódainak is meghagyta, hogy csakis vallásos lánnyal házasodjanak nemzetükből (Landes 2007, 69–72). John D. Rockefeller, az irodaségéd, 19 éves fiatalember térden állva kérte Isten áldását vállalkozására, és a világ egyik leggazdagabb embere lett. Utódai mai napig is követik ősatyjuk példáját a vallás gyakorlásában és a felebaráti szeretet művelésében (Landes 2007, 247).

Furcsa jelenséggel találkozunk: „Hitler és Lenin, hatalomra kerülve, azonnal vallásüldözésbe kezdett, s kitiltotta a közoktatásból a hit- és erkölcsant, kiűldözte az országból a tisztességesen gondolkodó tudósokat, művészeket” (Czakó 2003, 150). Elgondolkodtató, hogy ez a tendencia ma is él Európában. A Keresztények Elleni Intoleranciát és Diszkriminációt Figyelő Intézet szerint évente közel kétszázra rúg a keresztények elleni diszkriminatív, sokszor erőszakba torkolló esetek száma (Szőnyi 2012, 23). „A világot egy csapásra nem lehet megváltoztatni, oázisokat viszont létrehozhatunk benne. A hívő-nem hívő párbeszédben, a felekezetek közötti párbeszédben remek lehetőségek kínálkoznak erre” (Stumpf 2012, 75).

Irodalomunk különös tápanyagot szolgáltat a szociális érzékenység, az ember- és hazaszeretet, valamint a nemzeti öntudat különböző kifejeződéseimegnyilvánulásai révén. A költészet (Benedek 1998), a mese- és mondavilág (Tóth é.n.), de legfőképp a történelmi regényirodalom rendkívüli segítséget nyújt a nemzeti öntudat és a szociális egyensúly megteremtésére, fejlesztésére és megtartására. A nemzeti kultúra megalapozását is szolgálja, különösen 1772-től, amikor Bessenyei György, majd nem sokkal később Berzsenyi Dániel művei megjelentek. Ezt a célt szolgálta Kazinczy Ferenc és körének munkássága is, sőt az egész nyelvújító mozgalom. Különösen a fiatalokat segítik nemzeti öntudatra a történelmi regények. A regényirodalom 1788-ig a francia művek és szellemiség képviseletében állott Bessenyei, Báróczi és köreik képviseletében. Ezután hódított tért a német irány. A 19. sz. legismertebb regénye volt Lafontaine Különce és Kotzebue Leontínája. A történelmi regény úttörője Walter Scott, Magyarországi kezdeményezője Jósika Miklós. Azóta ez a műfaj folyamatosan jelen van az irodalmi palettán. A 19. században a történelem szakaszait boncolgatták, amelyek segítik a társadalom, a nemzet és a közösségek önmeghatározását – ilyenek például Eötvös József, Kemény Zsigmond, Jókai Mór művei. A 20. században viszont Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Móricz Zsigmond, Kodolányi János regényei képviselik ugyanezt a célkitűzést. Végül hiteles, tényeken alapuló történelmi regényírással próbálkoznak (Gyulai Pál, Kemény Zsigmond). Megvannak a saját regényírói Erdélynek (Kós Károly, Makkai Sándor), a Felvidéknek (Darkó István, Kaczér Illés) és a Délvidéknek (Németh Ákos, Siposhegyi Péter). 1948 után a regényírásra is rányomja bélyegét a marxizmus. Napjainkban inkább a múlt rekonstrukcióját művelik regényíróink. Ugyanakkor az ún. „korszerű, modern

irodalomra” egyre jellemzőbb, hogy elferdíti magyar szavainkat, a szépirodalmat bulvárosítja, bénítva a szociális érzékenység és a nemzeti öntudat formálását.

A média erősen támogathatja, illetve gátolja a társadalom szociális és nemzeti öntudatát. *„A magyar tömegek nagy összessége ma sem az egyetemi szemináriumok munkaszobáiban szerzi átlagos műveltségét, hanem néptanítók, továbbá a sajtó, könyvkiadók s végül a színház és a mozgóképeket pergető üzemek jóvoltából”* (Márai 1942, 206). A szociális és a nemzeti öntudat formálását kellene támogatnia a rádióknak, a televízió minden magyarországi csatornájának, a nyomtatott és elektronikus sajtónak, valamint az internetnek. Ez közös felelősségvállalást jelent egymás és az ország szolgálatában. *„A közszolgálati médiától azt várjuk, hogy a média erejét és lehetőségeit értékközvetítésre, nevelésre, a nemzet erkölcsi és szellemi erejének növelésére használja”* (Százak Tanácsa 2012. 3.1.).

Magyarországon a piacgazdaság alapú és liberális gondolkodás erősebb a médiában, mint a nemzeti öntudatban érdekelt állam, egyházak és civil szféra jelenléte. Ezért – akarva, akaratlanul – túl erős a szorongáskeltés: *„a manipulációk, amelyek a családot, a közösséget, az emberi kapcsolatokat bomlasztják, ezek értékeit kicsinyítik, vagy tagadják, filmek és újságok, könyvek tömegével szorongással terelhető tömeget formálnak”* (Kopp 1995, 12). Szerencsére megjelentek értékes tévéműsorok, mint pl. a „Föl szállott a páva”, amely több millió nézőt lelkesített. *„Sokan rácsodálkoztak: Nekünk ilyenünk is van? És ezt ennyi fiatal tudja?”* (Herczku 2012, 81). Kiemelhetjük még a köztévé „Nemzeti nagyvizit” című sorozatát, amely nagyon fontos – főképp mentálhigiénés és egészségügyi kérdéseket ismertet a nagyközönséggel (Élő 2012, 64).

A politika mindig jelentős szerepet játszott a nemzet szociális ügyeinek kezelésében és öntudatának formálásában. Az utóbbi 60 évben a politikai hatalmat sokszor nem érdekelte sem a magyar nemzet, sem ennek a nemzetnek az öntudata. A média rabként szolgálta ezt a politikai nihilizmust. Ezért is fogyott a magyarság idehaza, de Erdélyben, Szlovákiában és Délvidéken is. Megszűntek a falusi iskolák. Szinte nincsenek kulturális rendezvények, kulturált szórakozóhelyek stb. A magyarságtudat megnyilvánulásait a politikai hatalom megszegyenítette, tiltotta, sőt büntette. Vegyük például az 1848-as forradalmi dalok vagy a himnusz szövege éneklésének tilalmát. Még egy gyalázkodónak szánt fogalmat is kitaláltak: „magyarkodik”. Más népek-

nél nem ismerünk ilyent: a német nem „németkedig”, az angol nem „angolkodik”, stb., ha kifejezi német, angol öntudatát, azt nem fojtja el az adott politikai hatalom elmarasztaló jelzőkkel. Múlt nyáron meglátogattam amerikai rokonságomat. Szinte minden ház előtt ott lengedezett az amerikai lobogó. Az egyik ház tulajdonosa teletűzdelte portáját kisebb lobogókkal. Építkezéseken a darun leng az amerikai zászló szép nagy példánya. Senkinek nem jutna eszébe, hogy ezek „amerikáskodnának”.

Az lenne természetes, ha a politika és politikusok élen járnának a nemzetépítésben. Ismernék és lelkesen támogatnák a magyar népjólétet, kéz a kézben ünnepelnék a magyar ünnepeket, tisztelnék a magyar emlékműveket, saját vagyonukkal is támogatnák a szociális hálót. Közismert a turkológia, a germanisztika, a szlavisztika stb., de milyen helye van a hungarológiának (magyarságtudománynak) a magyar fejekben (Sümei 2010, 56–58)? Hóman Bálint idején hazánk 48 külföldi egyetemi képvisellettal rendelkezett. Szerencsére, 2002-ben kisarjadt a Balassi Intézet, melynek 19 oktatóhellyel van kapcsolata, és létezik egy jelentős civil szerveződés, a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. De ez még mind túl kevés. *„Olyan nemzetpolitikai koncepcióra lenne szükség, amely támogatja például a magyar kutatási eredmények külföldi publikálását. Ez a magyarságkép alakításában ugyanolyan fontos lenne, mint az épített örökség vagy a hungarikumok sora... A hungarológia nem elvont tudomány: fontos, hogy az Európai Unió intézményeiben és az élet más területein legyenek a világban olyan szakemberek, akik, bár nem magyarok, de rokonszenvvel és némi rálátással tudnak beszélni hazánkról tudományos és közéleti vitákban, magánbeszélgetésekben”* (Sümei 2010, 58). Románia például nemzeti prioritásként kezeli, hogy a nagy világ minél többet megtudjon róluk, méghozzá francia, angol nyelven. Mit tesz ezért a magyar politika?

Mekkorát lendíthetne a magyar gazdaságon és a magyarság ismertetésén, sőt a magyar öntudaton is a jól szervezett nemzeti turizmus! Igaz, van ebből valami Bugac Pusztán, a Hortobágyon. A napokban jártam Ausztriában. Az egyik töltőállomáson gyönyörű angol és egyéb nyelvű kiadványokkal találkoztam a különböző megyei falusi, kulturális, egészségügyi stb. turizmusról. Nem kellene könnyedén elintézni: *– Hátők ebből élnek!* El lehetne indulni ezen az úton. Magyarországnak is van mit felkínálnia az ide látogatóknak. Sőt, ez gazdasági érdek!

A magyar intézmények (Magyar Tudományos Akadémia, Magyar Pedagógiai Társaság, Magyar Szociológiai Társaság stb.) ugyancsak sokat lendíthetnek a nemzet öntudatán és szociális jólétén. Intézményeinknek csak a nevében szerepel a magyar szó, vagy ténylegesen szolgálják az ország tudományosságát, művészetét, közéletét, gazdaságát, a népet?

Az ünneplés (Teleki 1992) is emeli a szociális és nemzeti öntudatot. Őseink évente 114 napot ünnepeltek és 251 napon dolgoztak. Az ünnepnapokat „*hol áhítattal, hol bolondozással*” (istentisztelettel és/vagy farsangolással, bajvívással, lovagi tornával, játékkal, énekekkel, tánccal stb.) töltötték. Tánccsaink és énekeink ismertek voltak Európa-szerte (Szepesi 2003, 138–139 és 171–172). Az osztrákok megülnék minden állami és minden egyházi ünnepet ma is. Olyanokat is, melyek az egyházban csak másodlagosak. Ünnepelnek munkaszüneti jelleggel. Mi magyarok viszont megelégedünk még a történelmi és nemzeti ünnepeinkről is. Sőt, szerintem többségünk nem tud ünnepelni. Sokaknak nincs sem ünnepe, sem szünnapja. A legnagyobb nemzeti ünnepeken is dolgozik a földeken, az építkezéseken. Emiatt a nemzet szellemi és egészségi jóléte forog kockán. Gondoljunk a népbetegségeként számon tartott infarktusra, a sok elhanyagolt gyermekre, az öngyilkosokra, alkoholistákra stb. Ezek a jelenségek önbizalomvesztést jeleznek, míg az ünneplés testi-lelki egyensúlyunkban és önbizalmunkban erősíthetne meg minket (Fromm 2010, 13–20).

Persze, vannak reménnyel kecsegtető jelek, mint például a 2010. június 24–27-én rendezett Árpád-házi Magyar Szentek Napja Csíkrákoson (Erdély), amelynek célja, hogy a nemzettudat építését szolgáló hagyományt teremtsenek. Bizonyos, hogy meg kell tanulnunk ünnepelni (Zalka 2010, 8–9).

A példaképek erősítik a nemzetek öntudatát, és a mi országunk bővelkedik ezekben. Európai hírű királyaink sora (István, László, Mátyás, hogy csak néhányat említsünk) erősítette a magyar nép hírnevét. Nagy politikusokat is adott ez a nemzet (Rákóczi, Széchenyi, Telekies stb.). Vitézségükről híresek magyarjaink világszerte: Kovács János huszárt Amerika méltatja és hősei közé iktatta, Teleki Sámuel élharcosként küzdött Európa szabadságharcainak mezején, sőt Benyovszky huszár a császárságig vitte. A tudomány terén is jeleskedtek magyarok. Az atomreaktor felfedezői, Teller Ede és társai, a számítógép tökéletesítői, Neumann János és társai. Vagy a jelenben: a napelemes tetőcserép Tóth Miklóstól, az üvegbeton

Losonczi Árontól stb. A sportban sem kell visszatérni Puskás világhírű csapatáig. Napjainkban is számos magyar jeleskedik, mint Hosszú Katinka úszó-világbajnok, a 31 mérkőzésben veretlen Erdei Zsolt, de a játékok közt is találunk kiemelkedőt: világgpiaci siker Aczél Zoltán és társainak társasjátéka, a Krysis stb. Nagyon kevés nép dicsekedhet annyi szenttel, mint a magyarok: első királyunk egész családja, majd László, Erzsébet (három), Margit (kettő), Kinga és modern korunk számos szentje. Szociális téren is kimagasló egyéniségeink pl. a szegény- és beteggondozó Árpád-házi Szent Erzsébet, a békekesség tanácsadója: Árpád-házi Szent Margit, a szemek orvosa: Batthyány László stb. XVI. Benedek pápa üzenetét így zárja: „*Mária, a Magyarok Nagyasszonya, Szent István király, Szent Erzsébet és mindazon szentek, akik a nemes pannon föld szülőttei, öröködjék továbbra is a magyar nép legitim törekvései fölött*” (XVI. Benedek 2006, 479).

A nemzeti jelképek és hagyományok: szobrok, lobogók, történelmi zászlók, zárandokhelyek, szokások mind megannyi generátorai és erősítői a szociális és nemzeti tudatnak. Magyar emlékszobrokkal, szimbólumokkal az elcsatolt országrészekben is találkozunk. Nem mindig zavartalan az ottani létük a politikai hatalom részéről: gondolhatunk Mátyás királyunk szobrának keresztútjára Erdélyben. Svédországi kutatásaim során felfigyeltem az svéd öntudat egyik sajátos megnyilvánulására: a svéd tájra! A sűrű erdők, a jellegzetes parasztházak, a tehenek és ezek megjelenítései dísz- és emléktárgyakon ékes jelei a svéd nemzeti öntudatnak. „*Jó – mondja a francia Balazic –, ha a nagy példaképek jelen vannak az életünkben. A nemzeti értékek, a kultúra, a hagyományok ápolása nagyon fontos. Ahhoz, hogy tudatosan építsük a jövőt, ismernünk kell gyökereinket. Nincs elég reklám a magyar hagyományoknak. ...A magyar hagyományoknak rendkívül széles tárháza van. A bőr megmunkálása, a lovas kultúra. Nem is olyan régen Budapest volt az egyik legnagyobb európai divat-főváros. Egy kicsit, mintha kiengedte volna ez a nép kezéből a gyeplőt. Több kollektív önbizalomra lenne szükség, hiszen annyi minden van, amire büszkék lehetnének. Szeretném megérni például, hogy Magyarország legyen a termálfürdő-turizmus európai központja*” (Tölgyes 2010, 57). Érdekes, hogy 1551-ben Bécsben megjelent egy könyv „*Magyarország hévizei és csodaforrásai*” témában (Szepesi 2003, 242–243).

Mennyi hungarikum veszik el Magyarországon: a szürke marha, a racka juh, a lipicai ménés, mangalica sertés, a tokaji, a magyar találmányok stb.

Minden magyar jellegzetességre: a magyar tájra, a csikósokra, a magyar konyhára, a magyaros vendéglátásra stb. szükségünk van a magyar öntudat és gazdasági jólét felébresztése és ápolása céljából. „A legújabb kor egyetlen lényeges eseménye – írja Baranyai Tibor – az egyetemes szellemi hagyomány újra megtalálása és felélesztési kísérlete. Ez, mint lépés, az évszázadok óta tartó és egyre válságosabb hanyatlási folyamatnak bensőleg egy csapásra véget vet. Aki a hagyomány valódi jelentőségét megértette, a világválságot kezelendő, többé nem valami új és még újabb valami után kutat, hanem – mintegy minden részleges lehetőséget kimerítve – a legősbibbi tekinteti az egyetlen teljes lehetőségnek” (Baranyai 2005, Bevezető). Milyen jó lenne, ha ez Magyarország és minden magyar ember esetében is megvalósulna: felfedeznénk nemzeti hagyományainkat! Megszabadulnánk végre „a sötét kortól”, amely nem más, mint „hagyományvesztettség és hagyományellenesség”. „Az ember – írja Baranyai –, aki ma számít, a modernségen maradéktalanul túl van. Túl van a reneszánszon, racionalizmuson, mechanizmuson, materializmuson, ahogyan túl van a kapitalizmuson, szocializmuson, liberalizmuson, és profán tudományon és technikán: minden olyan illúzió, ami az igazságot oly rég óta legyűzni igyekszik.” Talán nem vagyunk mi saját hagyományaink ellenségei, de – általában – a nemtörődömség jellemzi gondolkodásunkat. Nincs bennünk „egzisztenciális bátorság”. Hová tűnt a családokból a gyermekszerető hagyományunk? Az átlag 4-6 gyermek? Nemzetünk fennmaradása kétségessé vált. Hol van a magyaros és szabatos beszédre tanítás? A mai rádió- és tévéadások, filmek nyelvezete milyen messze került ettől! Ha „a nemzet a nyelvében él”, mi lesz jelen nemzetünkkel...? Hol a magyar turizmus? Angol cégtáblákkal, McDonald's-szokkal, vagy čevapčić-csel, amerikai zenével csábítjuk a Magyarország iránt érdeklődőket? Nagy szükség lenne „az őseredeti frissességű tradícióra” hazánkban!

„A nemzeti létnél jobbat aligha kínálhatunk” (Scruton 2005, 66), mert ez országunk szociális, sőt gazdasági alapja. A nemzet ereje abban van, hogy sajátos forrásból (ifjúsági mozgalmakból, oktatásból, házasságból és családból, szorgalmas munkából, géniuszának innovációiból, illetve a szóban, dalban, filmben kifejeződő kultúrából) meríthet erőt a megújulásra. Buktatója viszont (Scruton 2005, 68–83) számos: (1) A valóság elidegenítése a társadalomtól – holott a vallás a szociális és nemzettudat jóváhagyója és őre. Meg-

tagadásának a közösségi szellem és szociális rend is kárát vallja. (2) A „multikulturalizmus” túlkapásai, amikor pl. a kisebbség bírálata tilos, sőt bűn. (3) A „megtagadás kultúrája”. Ilyen közegben elapad a hűség, de elvész a kötelességtudat is, ám megmarad a vélt jogok igénye. A család divatos megtagadásával pl. napirendre kerül – többek között – a „szabad szerelem”, a partnerek váltogatása, sőt az elkötelezettség kerülése. Az ész trónra ültetése megtermi az érzelmek (szeretet, együttérzés stb.) elhalását. „A nemzetállamot lehet dicsérni vagy vádolni, utálni vagy szeretni, de az általa biztosított tagsági forma az egyes állampolgárok közötti bizalmi köteleket is jelenti, és azt a testületet is, amelynek döntéshozatalából a polgárok kiveszik részüket” (Scruton 2005, 135).

Galeotto Marzio, Mátyás és Beatrix esküvéjének krónikása megállapítja: „Magyarország különböző nemzetiségű ellenségek között fekszik” (Szepesi 2003, 176). Ettől nagyobb baj, ha határain belül ellenségeskedés dúl, mert ezzel az ország szellemi, szociális, egészségi és anyagi jólétét ássák alá. „Összetartásban az erő!”

Irodalom

Balázs Géza (2013): *Beszél ön magyarul?* In: Heti Válasz, 2013/19. sz. 62. o.

Baranyai Tibor Imre (2005): *Fejlődő léttrontás és örök hagyomány*. Debrecen, Kvinteszencia.

Benedek István (szerk.) (1998): *Rendületlenül. A hazaszeretet versei*. Budapest, Officina Nova.

Calaprice Alice (szerk.) (1996): *Idézetek Einsteinól*. Budapest, Alexandra Kiadó.

Csábi Szilvia (szerk.) (2003): *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémia.

Csepeli György – és T. (2004): *Nemzeti identitástudat Magyarországon az ezredfordulón*. In: Kolosi Tamás és T. (szerk.) (2004): *Társadalmi riport 2004*. Budapest, TÁRKI. 471–483 oldalak.

Czakó Gábor (2008): *Beavatás a magyar észjárásba*. Budapest, CZ. Simon Könyvek.

Czakó Gábor (2003): *Beavatás. Magánállamok*. Budapest, Boldog Salamon Kör.

Dalai Lámá: *Üzenete a magyaroknak*, 2006. október 11-én.

Élő Anita (2012): *Nemzeti nagyvizit*. In: Heti Válasz, 2012. november 29. 64–65.

Fabricius Gábor (2010): *XXI. századi nemzeti kultúra*. In: Heti Válasz, 2010/26. sz. 64.

Erick Fromm (2010): *Utak egy egészséges társadalom felé*. Budapest, Napvilág Kiadó.

Für Lajos (2010): *Kárpát-medencei létünk a tét*. Budapest, Kairosz.

Gyurgyák János (2012): *Magyar fajvédők*. Budapest, Osiris

Halász István (2005): *A nemzetfogalom nyelvi és kulturális elemei a kelet-közép-európai alkotmányokban*. In: Kántor Zoltán – Majoros Balázs (szerk.) (2005): *Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről*. Budapest, Rejtjel.

Herczku Ágnes (2012): *Köszönet az Ősöknek!* In: Heti Válasz, 2012/51-52. sz. (dec. 20) 80–82.

Horváth-Szabó Katalin (szerk.) (1998): *Lélekvilág: Pszichológiai tanulmányok a vallásról, az erkölcsről és az én-ről*. Piliscsaba, PPKE.

Huszár Tibor (2012): *Erdei Ferenc 1910-1971 – Politikai életrajz*. Budapest, Corvina.

Kiss Gábor (szerk.) (1999): *Magyar Szókinctár*. Budapest, Tinta Kiadó.

Kopp Mária, **Skrabski Árpád** (1995): *Magyar lelkiállapot*. Budapest, Végeken Kiadó.

Mari S. Kopp, **Árpád Skrabski**, **Sándor Szekmák** (2000): *Psychosocial risk factors*. Social Science and Medicine, 2000/51. 1350-1361.

Lackfi János (2012): *Milyenek a magyarok?* Budapest, Helikon.

David S. Landes (2007): *Dinasztiák*. Budapest, Partvonal Kiadó.

Lázár Guy (1988): *Kik tartoznak a nemzethez?* In: Ifjúsági Szemle, 1988/2. sz. 34–41.

Márai Sándor (1942): *Európa elrablása. Röpirat a nemzetnevelés ügyében*, Budapest, Helikon Kiadó.

Marcissen K., **Piat L.** (2005): *Race differences in the relationship between role experiences and well-being*. Health, 2005, (9) 3, 379–402.

Mátyás Szabolcs (2003): *Tudnom kell, mert magyar vagyok*, Budapest, Szerző kiadása.

Melléklet (2010): *Felmérés a magyarok fesztiválozási szokásairól*. In: Heti Válasz, 2010/25. sz. 67.

Murányi István (2005): *Tizenévesek nemzeti identitásának jellemzői az ezredvég Magyarországon*. In: Erdélyi társadalom, 2005/3. évfolyam 1. szám 97–126.

Oyeyele Moni (2012): *Nemzetközi vizeken*. In: Heti Válasz, 2012/2. sz. 16–19.

Öllös László (2006): *A Magyar Köztársaság Alkotmánya és a határon túli magyarok*. In: Fundamentum, 2006/3. sz. 26–43.

Papp István (2012): *A magyar népi mozgalom története 1920–1990*. Budapest, Jaffa Kiadó.

Perlaki Lajos (2004): *A boldog élet filozófiája*. Budapest, SZIT.

Schüle Christian (2008): *Miért hisz az ember?* In: GEO. 2008. december, 28–47.

Scruton Roger (2005): *A nemzetek szükségességéről*, Budapest, Helikon.

Sípos Ferenc (2012): *Nevében él a nemzet*. Budapest, Novum Libro.

Stumpf András (2012): *Ember vagyok, nem jelenség*. In: Heti Válasz, 2012/51–52.sz. (december 20.) 74–77.

Sümegei Noémi (2010): *Magyarságtan, elégtelen*. In: Heti Válasz, 2010/25. sz., 56–58.

Sümegei Noémi (2012): *Lelki egérutak*. In: Heti Válasz, 2012/49. sz. (dec. 6.) 32–34.

Százak Tanácsa: *Állásfoglalás a közszolgálati média helyzetéről*. 2012.03.01.

Szepesi Attila (2003): *Kapuk és vendégek*. Budapest, Magyar Könyvklub

Szőnyi Szilárd (2012): *A tolerancia diktatúrája*. In: Heti Válasz, 2012/51–52.sz. (december 20.) 20–23.

Teleki Béla (1992): *Az ünneplés művészete*. Debrecen, Forrás.

Tóth Béla (é.n.): *Szájról szájra. Magyarság szállóigéi*. Debrecen, TKK.

Tölgyesi Eszter (2010): *A magyarok elengedték a gyepőt*. In: Képmás, 2010. 56–57.

XVI. Benedek (2006): *Üzenet a Magyar Népnak*. In: Távlatok, 2006/4. szám, 478–479.

Veres Judit Ágnes (2013): *Országimázs-építő koncertre készül Leslie Mandoki*. In: Heti Válasz, 2013/5. sz. 22–23.

Veres Kata (2012): *Kik azok a pálferisek?* In: Heti Válasz, 2012/51–52.sz. (december 20.) 78–79.

Veres Kata (2013): *Gulyás Balázs a kifürkészhetetlen agyról*. In: Heti Válasz, 2013/5. sz. 58–59.

Zalka Katalin (2010): *Hogyan ünnepeljünk?* In: Képmás, 2010/8. sz. 8–9.